in. En het is daarom zoo volkomen natuurlijk, dat men in den breeden kring, die om het kindschap Gods lacht, het in de bekeerden niet zetten kan, dat ze zich in dat kindschap beroemen. Wat men wel eens noemt „de haat tegen de fijnen" wordt gedurig door weerzin juist tegen die onderscheiding gevoed. Men wil er niet van hooren, dat men zelf geen „kindschap" bezit en anderen wel, omdat die tegenstelling, gaat ze eenmaal door, hem die het kindschap mist, achterstelt en voor zijn eigen besef als minderwaardig vernedert.

Het gevaar voor het opkomen van dien wrevel is zelfs zoo groot, dat zij die den Heere toebehooren, goed doen, met het heilig voorrecht dat hun ten deel viel, niet te zeer bij anderen op den voorgrond te stellen, en zich van het oordeel over anderen zooveel mogelijk te onthouden. Te mijden is de vijandschap, die ons bezit van het kindschap opwekt, niet. Jezus heeft zelf voorspeld, dat ze zelfs het kind tweedrachtig kan maken met zijn moeder. En voor gevaar van wrevel zóó uit den weg te gaan, dat we zwijgen waar spreken plicht is, zou laf zijn.

Maar er is ook schuchterheid in het heilige, er is ook de waarschuwing van Jezus om het heilige niet voor de hondekens te werpen. En vooral alles wat naar verheffing boven anderen ook maar zweemt, moet met alle zorg worden gemeden.

Niet op de manier van dat nieuwe soort Christenen, die alles gelijk praten, die van geen „volk des Heeren" meer hooren kunnen, en die met geen geboren of niet-geboren zijn uit God meer rekenen. Dat is wegcijfering van de klove, die tusschen het Koninkrijk des hemels en het rijk der wereld gaapt.

Dat nooit.

Dan toch is er geen Christus meer, die gezet wordt tot een val en opstanding.

Wat we bedoelen is alleen dit, dat ge geen oogenblik vergeten zult, dat het kindschap *uit louter genade* u toekwam; dat elke zelfverheffing er aan zou doen twijfelen, of ge het wel ontvingt; en dat tegenover hem die het mist, u alleen deernis voegt en de ijver der liefde om hem voor het kindschap te winnen.

Nu wordt aan de kinderen Gods, d. i. aan hen die in de kern van hun wezen uit God herboren zijn, *heerlijkheid* toegezegd, en wel heerlijkheid als een erfenis, en als een erfenis die in Christus vast ligt, en hun niet kan ontgaan. En die heerlijkheid zal een positieven en een negatieven kant hebben. D. w. z. het zal een genieten van iets heerlijks, maar ook tegelijk een vrijzijn van onheiligen band wezen. Daarom heet het *de vrijheid* van de heerlijkheid der kinderen Gods.

Hier op aarde is alles gebonden en onvrij. Gebonden in de banden van „de dienstbaarheid des verderfs". Satan, de zonde, de wereld, de vloek, de dood, ze beletten al te zaam het schepsel, om zich naar zijn aard voor God te ontwikkelen. En zelfs de kinderen Gods, zoolang ze nog hier op aarde zijn, worden telkens het knellen van die banden gewaar. Ze vallen nog in zonde, ze hebben nog onheilige hebbelijkheden, ze zijn nog krank, ze lijden nog ellende, ze worstelen nog met verdriet, ze moeten nog sterven; al te zaam dingen, die bij een kind van God niet hooren. Bij een kind van God hoort niet anders dan heilig zijn en heerlijkheid genieten.

Zoo wordt het dan ook. Zoo komt het eens. Maar hier nog niet. Die banden worden eerst in den dood volkomen geslaakt. En dan zijn de kinderen vrij, dan komt de vrijheid, en dank zij die vrijheid komt na den jongsten dag het genot van de heerlijkheid gelijk die bij Gods kinderen voegt.

Zal nu daarom die zaligheid en die heerlijkheid voor alle kinderen Gods gelijk zijn, of zal ze verschillen?

Veelal meent men het eerste; maar is daar grond voor? Wordt aan de apostelen door Jezus niet een hoogere rang der eere in zijn Koninkrijk toegekend? Nemen niet de „24 ouderlingen" in de beeldenrij van Johannes een eigen plaats in? Worden de „eerstelingen" met de „martelaren" niet afzonderlijk genoemd? En ook, hooren we niet dat er een loon bij God is, dat als een schat in den hemel wordt weggelegd? dat naar het verschil in talenten de bekroning der eere zal zijn? en dat een iegelijk vergolden zal worden naar zijn werken?

Natuurlijk, men moet hier uiterst voorzichtig zijn, om niet den waan te voeden, alsof het een zaligheid naar verdienste, en niet uit genade, was. Zoo ligt sluipt werkheiligheid in, en verdringt het „goede werk" het geloof.

Maar als men met klem de belijdenis vasthoudt, dat de wedergeboorte, en zoo ook de zaligheid die aan haar verpand is, geheel buiten 's menschen toedoen, alleen uit de ontferming en de geestelijke Almacht Gods komt, moet dan daarom de staat der heerlijkheid worden verstaan, alsof die heerlijkheid voor allen gelijk was?

Op die vraag nu is *ja* en *neen* te antwoorden.

Ja, die heerlijkheid zal voor allen gelijk zijn, in dien zin, dat een iegelijk het volle genot zal hebben van al de heerlijkheid, waarvoor hij vatbaar is.

Maar *neen*, als ge vraagt of die vatbaarheid voor genieting van heerlijkheid voor allen dezelfde en even groot zal wezen.

De zaak is deze.

Alle wedergeboorte staat in rechtstreeksch verband met de geboorte. Bestaat er nu groot onderscheid tusschen mensch en mensch in de geboorte, dan moet dit ook nawerken in zijn wedergeboren toestand.

En wat leert nu de geschiedenis en ons verkeer onder menschen anders, dan dat er, ook geheel afgezien van zonde, geen twee menschen geheel gelijk zijn. Ieder moeder weet dat aan haar eigen kinderen. Het loopt alles uiteen. Alles verschilt. Mensch en mensch verschilt in aanleg, inborst, karakter, zin, neiging, kracht, talent en gave. Wat is niet reeds de vrouw anders dan de man. Wie kan zich in het paradijs Adam en Eva zonder diepgaand verschil denken. Hoe loopen Kain en Abel, ook afgezien van de zonde, niet in zin en neiging uit elkaar. En zoo is het nog. Verschil in ras, verschil in nationalen zin. Verschil tusschen dorp en dorp. Tusschen gezin en gezin. Tusschen persoon en persoon. En het is juist in die nimmer eindigende veelvormigheid, dat de rijkdom van de schepping Gods uitkomt.

Neem nu aan, gelijk we gaarne doen, dat veler aanleg door ongunst van het leven hier schuil blijft, en dat anderen door de gunst van het leven zich bijzonder sterk ontwikkelen. Maar met dat al kunt ge toch het grondverschil in hun schepping niet te niet doen. Gelijk er aan den starrenhemel sterren zijn van eerste, tweede en derde grootte, gelijk ge in de plantenwereld de hyzop en den ceder onderscheidt, en in de dierenwereld de leeuw hoog boven den walvisch staat, zoo is er ook verschil van graad in den scheppingsaanleg van mensch en mensch. Rehabeam is geen Salomo. Jonas is geen Jesaja. Thomas is geen Paulus.

En juist wijl dit onderscheid uit God komt, en in onze schepping alzoo door God zelven gesteld is, daarom is het onafscheidelijk van onzen persoon en zal het in de eeuwigheid voortduren. Het kan niet vereffend worden, noch verdwijnen, omdat het tot ons wezen, tot onzen persoon behoort.

Doch al moet dit onderscheid tengevolge hebben, dat wie meer talent van vatbaarheid ontving, dan ook genieting van heerlijkheid op breeder schaal ontvangt, toch zal aan niemands zaligheid iets ook maar tekort komen.

Wie ontvangt alle heerlijkheid waarvoor hij vatbaar is, zoo, dat hem niets ontbreekt en geen enkele begeerte voor hem overblijft, die *is* zalig, die kan niet zaliger worden; diens heerlijkheid is *volkomen*.

Er blijft dan toch verschil.

Dat is ook zoo. Nog eens, uit een Jonas wordt nooit een Jesaia, uit Thomas geen Paulus. De een is rijker door God in aanleg geschapen, dan de ander. Maar juist dit verschil moogt en kunt ge niet wegcijferen, omdat Gods vrij macht het zoo gesteld heeft. Een dode machine levert alle producten precies eender af, naar eenzelfde model; maar de levende God schept nooit anders dan het ongelijke, naar den rijkdom zijner veelvuldige wijsheid.

Onder menschen in een zondige wereld nu zet dit kwaad bloed en wekt het nijd op. Doch dat is de zonde, die eigen wijsheid voor Gods wijsheid in de plaats wil stellen. Maar in den hemel bestaat dat niet; daar wil de maan geen zon en Mercurius geen Jupiter zijn. Daar regelt zich alles naar God en naar God alleen. Daar kan niemand anders willen zijn dan wat God hem schiep, mits in voltooide ontwikkeling. Is een visch ongelukkig omdat hij niet vliegt als de gier? Is de lelie minderwaardig omdat ze de heerlijkheid van den ceder mist?

Immers neen!

Maar dan ook de heerlijkheid van de kinderen Gods zich niet voorgesteld als een omgehangen kleed van precies gelijke snit voor allen.

Neen, de zaligheid is geen omgehangen kleed. Ze komt in het wezen van uw persoon op, voor ieder naar zijn aard en zijn aanleg is.

Eerst zóó voelt ge dan ook, hoe uw persoonlijkheid, uw karakter, uw talent, uw gave beteekenis niet alleen voor deze aarde, maar ook voor de eeuwigheid heeft, en zoo zal de rijke ontwikkeling van al wat God u schonk, ook met het oog op de eeuwigheid u op het hart wegen.

Dr. A. KUYPER,
De Gemeene Gratie.

Deel III van dit premiewerk komt binnenkort gereed en wordt onmiddellijk na verschijning toegezonden aan de inteekenaren, die het voor dit deel verschuldigd bedrag (ad ƒ 3.— per exemplaar) hebben voldaan.

Op de abonné's die voor deel III ons tot nu toe òf niets, òf een onvoldoend bedrag remitteerden, geven wij begin volgende week onze postkwitantiën af voor het nog verschuldigd bedrag, verhoogd met 6 cents voor incasso-kosten.

Voorts berichten wij, dat op veler verzoek losse stempelbanden worden verkrijgbaar gesteld, die franco worden toegezonden na ontvangst van ƒ 2.— per stel van 3 banden.

Adm. „De Heraut."

28 October 1904.

Amsterdam, 28 Oct. 1904.

Scheurer's Hospitaal.

Het achtste jaarverslag van de vereeniging, die voor de instandhouding van ons zendingshospitaal zorgt, ligt reeds eenigen tijd op onze redactietafel en wacht op een woord van aanbeveling.

We meenen niet beter aan dit verlangen te kunnen voldoen dan door de knipschaar te gebruiken en uit den brief van Mej. J. C. Rutgers enkele gedeelten hier over te nemen.

Vooreerst over den arbeid in het hospitaal zelf:

In het ziekenhuis is het in de laatste maanden weer drukker geworden. Door een gift van 50 ijzeren bedden voor het personeel en de zieken is het aantal plaatsen in het ziekenhuis tot 125 geklommen. Met een beetje schikken en passen konden wij op elke zaal nog wel 5 bedden meer plaatsen. En zoodra stonden ze er niet, of ze waren bezet ook. De aanvrage om opname overtreft nog steeds het aantal beschikbare plaatsen. En hoewel nog steeds meer dan de helft der patiënten lijders aan wonden van allerlei aard zijn, toch komen ook hoe langer hoe meer ernstige *zieken* zich onder behandeling stellen; wat een veel grooter bewijs van vertrouwen is. Er wordt dan ook heel wat in zoo'n jaar doorgemaakt in het ziekenhuis. Van zelf is verreweg 't meeste van te intiemen aard om medegedeeld te worden in 't jaarverslag. En hier kom ik aan de moeilijkheid, waarvoor we elk jaar, als er weer voor 't verslag moet worden geschreven, komen te staan. Natuurlijk willen de lezers graag bijzonderheden hebben over patiënten, détails over 't evangelisatiewerk, over gesprekken enz. En juist dat is zoo moeilijk te geven. Wat in de ziekenkamer gesproken wordt, het vertrouwen dat de patiënten in ons stellen, omstandigheden en moeilijkheden die we in dagen van ziekte, door het meer in de gezinnen komen, leeren kennen, dat alles moet ons heilig zijn. In Holland is 't nauwelijks noodig, zoo iets aan de verpleegsters te herinneren; hier is er gevaar om het te vergeten, omdat het zoo gemakkelijk en verleidelijk is, het verslag met dergelijke verhalen te vullen.

Zorg en vreugde hebben elkaar ook dit jaar afgewisseld. Enkele Christenen hebben we door den dood verloren; drie, die we heel lang als patiënten gehad hebben. Twee er van stierven in het ziekenhuis; één, de vrouw van een van de helpers hier, werd thuis verpleegd. Om beurten gingen onze verpleegsters haar helpen; haar man, die ook verpleger geweest is (nu evangeliseert hij op de ziekenzalen), deed met de familie het overige. Maanden is zij ziek geweest; toen we zagen, dat het hopeloos was, hielden we haar niet langer in 't ziekenhuis: 't was zoo begrijpelijk, dat zij graag nog zoo lang mogelijk bij haar man en dochtertje was. Ze waren pas drie jaar getrouwd, en 't was zulk een gelukkig gezin: zij leefde zoo geheel mee in 't werk van haar man: tot 't laatste toe was zij van allerlei détails op de hoogte.

In 't ziekenhuis stierf een helper van Ds. Bakker. Hij was vroeger als patiënt (opium schuiver) uit Solo bij ons gekomen, en zijn verblijf in 't ziekenhuis heeft hem niet alleen van deze gewoonte afgeholpen, maar is hem ook tot zegen geweest voor zijne ziel. Hij wenschte tot 't Christendom over te gaan; wat vooral zijn broeder, die al Christen was, een oorzaak van vreugde was. Na zijn herstel bleef hij in 't ziekenhuis helpen, maar op den duur was deze werkkring te zwaar voor hem, en waren we heel blij, toen er bij Ds. Bakker een plaats voor hem open kwam. Daar moest iemand zijn, die onder toezicht van Ds. Bakker medicijnen kon uitdeelen en wonden verbinden, en dit was juist iets voor Slamêt. Te Keboemen werd hij ook gedoopt. En niet zoo heel lang daarna kregen wij hem in 't ziekenhuis terug met een ernstige ziekte, waaraan hij na tien dagen stierf. Zijn lijden was verschrikkelijk, doch hij heeft het geduldig gedragen, al verlangde hij naar 't oogenblik, dat de Heere hem tot zich zou roepen.

En dan over den goeden invloed, die van het hospitaal ook op de omgeving uitgaat:

Met de Javaansche woningen staat het meestal nog treurig hier. Dat is ook een terrein, waarop het ziekenhuis tot zegen voor de omgeving kan worden: het verspreiden van betere begrippen omtrent hygiëne en vooral omtrent woninghygiëne. In 't ziekenhuis moeten we zoo dikwijls de gevolgen bestrijden van 't ongezonde wonen: typhus, malaria, rheumatiek enz., en dan kunnen we tevens de menschen er op wijzen, dat er enkele regels zijn, waarvan men niet kan afwijken, zonder de gezondheid te benadeelen. Over 't algemeen zijn hier de huizen donker en vochtig, en hebben zij een aarden vloer. Te klein zijn zij dikwijls niet; wanneer vloer en vensters goed waren, zou er in de meeste gevallen al heel wat gewonnen zijn. In de lagere streken, vooral waar veel sawah's zijn, is in den regentijd een huis zonder cementen vloer zeer vochtig. Evenmin als in Holland dergelijke woningen gezond zouden zijn, zijn ze dat op Java. In den laatsten tijd zijn er al Christen-Javanen in onze buurt geweest (en volstrekt niet van de rijksten), die, toen ze moesten bouwen, den vloer goed verzorgd hebben. Zij hebben nu droge huizen, en door goede vensters ook behoorlijk licht en lucht. Dat is al een stap op den goeden weg; wanneer zulke menschen midden tusschen hun landgenooten een goed huis zetten, is dat een goed voorbeeld. Ook de huisjes, die Dr. Scheurer op ons erf voor 't personeel van het ziekenhuis gezet heeft, zijn in dit opzicht voorbeelden.

Sedert Januari hebben wij, Mej. Kuijper en ik, ook een handwerkschooltje voor Javaansche meisjes geopend. We hadden daar al lang plan op gehad, maar hadden geen geschikte onderwijzeres. De eenige, die er voor in aanmerking kon komen, was nog te jong, en wij waren bang dat zij geen orde zou kunnen houden. In December is zij echter getrouwd, en nu wordt de school in haar huis gehouden. Haar man is verpleger, en zij wonen op 't erf van 't ziekenhuis, zoodat het voor ons heel gemakkelijk is om nu en dan eens te gaan kijken. Zij is volkomen in staat om de les alleen te geven: geen Hollandsch meisje zou 't haar verbeteren. Zij kan keurig naaien, merken, haken, en zelfs een beetje borduren. Vóór haar trouwen was zij ongeveer een jaar te Keboemen bij Mevr. Bakker, die heel veel werk van de handwerklessen van haar Javaansche meisjes maakt. — Eerst rekenden wij niet op zoo heel veel leerlingen, maar reeds den eersten keer waren er 22. Sinds dien tijd hebben wij ze in twee klassen moeten splitsen; elke klasse krijgt nu twee uur per week les. De meisjes komen heel graag: zij zijn over 't algemeen veel geduldiger en handiger in haar werk dan Hollandsche kinderen, en hebben ook niet zoo'n antipathie tegen de handwerklessen als veel Hollandsche meisjes.

Ten slotte zij nog meegedeeld, dat de vereeniging ook dit jaar in ledental won; het aantal contributiën ƒ 8173.25 bedroeg en dat der extra-giften ƒ 829.96, zoodat meer dan ƒ 9.000 werd saamgebracht.

Het jaarverslag bevat ditmaal de verschillende regelingen en instructies door de Generale Synode, Amsterdam's kerkeraad en den geneesheer-directeur voor het Hospitaal vastgesteld, waardoor dit verslag bijvende waarde heeft.

De eere der pers.

Van bevriende zijde werd onze redactie er op gewezen, dat zij, afkeurend de houding der liberale pers, die gretig het smadelijk geschrijf van Ds. Van der Valk overnam, zelf te ver ging, door de onbillijke critiek op de jongste benoemingen aan de Vrije Universiteit toe te schrijven aan teleurgestelde verwachting in verband met familierelaties.

De juistheid dezer critiek erkennen we.

Ook de bitterste aanval geeft geen recht tot het gebruik van een wapen, dat door ons zelf als beneden de eere der pers werd afgekeurd.

We nemen daarom de geïncrimineerde woorden terug. Het oordeel over de verborgen drijfveren behoort niet aan den mensch, maar aan God.

De plaats van den mensch in het heelal.

V.

Het ernstige probleem, waarvoor de astronomie of sterrenkunde het geloof plaatst, is door het drietal opmerkingen, die we maakten om over en weer misverstand en verwarring te voorkomen en de positie zuiver af te bakenen, reeds ten deele tot oplossing gebracht.

Het conflict tusschen de moderne wetenschap en de voorstelling der Schrift liep over de plaats van den mensch en de door hem bewoonde aarde in het heelal. Volgens de wetenschap was deze aarde slechts een gansch onbeduidende planeet, deel uitmakend van een zonnestelsel, dat op zijn beurt in het groot heelal verdween te midden van de millioenen zonnen en in geen enkel opzicht een exceptioneele positie innam. Krachtens de evolutie-hypothese moest dezelfde ontwikkeling van het organische leven, die hier op aarde had plaats gevonden, onder dezelfde omstandigheden zich overal hebben herhaald en waren we aan alle zijden door werelden omringd, waar ons onbekende menschengeslachten woonden, leefden en stierven. Terwijl lijnrecht daartegenover de leer der Schrift staat, dat deze aarde in het heelal het middelpunt vormt, omdat God alleen op deze aarde menschen schiep; dat alle zonnen en sterren, manen en planeten een doel hebben voor deze aarde; en dat de groote beslissing over het lot van het heelal niet op de zon of een dier machtige sterren valt, maar op onze aarde, omdat hier Gods Zoon mensch is geworden en hier het oordeel zal gehouden worden.

De schijnbare tegenstrijdigheid, die tusschen deze beide voorstellingen bestaat, bleek echter minder groot, wanneer men over en weer de feiten juister definieerde.

We begonnen daarom met onderscheid te maken tusschen de vaststaande resultaten der wetenschap en de onbewezen hypothesen.

Dat er behalve deze aarde nog andere bewoonde werelden zouden zijn, was geen vrucht van sterrekundige waarnemingen, maar postulaat van de evolutie-hypothese. Vast stond alleen, dat deze aarde een der planeten was, die zich om de zon bewoog, en in grootte en omvang door de zon en de sterren verre overtroffen werd.

Anderzijds werd door ons opgemerkt, dat de vroegere voorstelling, alsof de aarde astronomisch het middelpunt zou zijn van het heelal, door de Schrift ons niet geleerd wordt. De Schrift zegt ons alleen, dat de aarde geestelijk het middelpunt is, dat ze in ideëele waarde alle zonnen en sterren te boven gaat. We wezen er daarom op, hoe heel de Schepping om ons heen ons leert, dat geestelijk overwicht volstrekt niet altijd gepaard gaat met stoffelijke grootheid; eer omgekeerd. Wat de astronomie ons leert omtrent de materieele verhouding van de aarde en de sterren, kan dus rustig worden aangenomen zonder dat dit iets te kort doet aan de geestelijke verhouding. Met name werd dit door ons aangetoond ten opzichte van de verhouding tusschen de zon en de aarde. Het feit, dat de aarde om de zon draait als middelpunt en dat de zon grooter is dan de aarde, doet niets af of toe aan de geestelijke relatie. Waar het vaststaat, dat de zon onbewoonbaar is en slechts als vuurhaard dienst doet voor de aarde, staat ideëel niet de zon boven de aarde, maar de aarde boven de zon.

Ook al kon dit echter voor de verhouding tusschen de zon en de aarde aangetoond worden, zoo luidde onze derde opmerking, veel moeilijker werd het probleem, zoodra men de aandacht vestigde op het ontraglijk aantal sterren, dat buiten ons zonnestelsel wordt gevonden. Hier toch schijnt elke band met onze aarde van zelf buitengesloten door den onmetelijken afstand en kan dus niet gezegd worden, dat ze dienen om op deze aarde het leven in stand te houden, gelijk onze zon. We wezen er daarom op, hoe de voorstelling, alsof onze aarde en ons zonnestelsel geïsoleerd zou staan in het heelal, onjuist is; niet alleen dat de sterren voor het menschelijk leven in menig opzicht onschatbare diensten bewijzen, maar het licht dier sterren is de band die haar met deze aarde verbindt, en de jongste ontdekkingen op het gebied van het licht, gaven wel degelijk grond en recht om te onderstellen, dat de beteekenis van dit sterrenlicht, met name voor de plantenwereld, veel grooter is dan men dusverre dacht. Ook hierbij waarschuwden we echter voor een eenzijdige opvatting der Schrift. Al is de aarde het geestelijk middelpunt van het heelal, en al bestaat er tusschen deze aarde en de verst gelegen sterren een band, de Schrift leert ons uitdrukkelijk, dat die sterren niet alleen om deze aarde en om ons menschen geschapen zijn, maar ook een eigen doel hebben, om de heerlijkheid van Gods almacht te openbaren en den lof te verkondigen van Hem, die ze schiep.

Door dit drietal opmerkingen is het vraagstuk eerst zuiver komen te staan. De resultaten der wetenschap bleken niet onverzoenlijk met de voorstelling der Schrift in strijd te zijn, omdat beide zich op een geheel ander terrein bewegen. De wetenschap kan ons alleen de materieele verhouding doen kennen; ze weegt de sterren, meet haar afstand en bepaalt welke banen de planeten en de aarde om de zon beschrijven. Maar de Schrift openbaart ons wat de geestelijke verhouding is, waar ze ons leert, dat alleen op deze aarde door God menschen geschapen zijn, in die menschen het hoogtepunt der schepping is bereikt, en daarom niet in die veel machtiger en grooter sterren en zonnen, maar in deze kleine aarde het zwaartepunt van het heelal gelegen is.

Is dit helder en duidelijk ingezien, dan zal men verstaan, dat het probleem hierop neerkomt, of ook de wetenschap gegevens aan de hand doet, waaruit blijken kan, dat alleen deze aarde in zoo exceptioneele positie verkeert, dat hier een menschelijk leven mogelijk is. De onderstelling, dat er naast deze aarde nog tal van bewoonde werelden zich in het heel bevinden zouden, is, zoodra dat is aangetoond, ook op wetenschappelijke gronden veroordeeld. En de wetenschap zelf bevestigt dan achteraf wat de Schrift ons geopenbaard had en op grond van die openbaring de Christelijke Kerk alle eeuwen had beleden. Niet alleen is dan alle strijd tusschen wetenschap en geloof weggevallen, maar beide leiden ons tot hetzelfde resultaat.

Het is daarom dat wij de aandacht vestigden op dit vraagstuk, omdat in het vorige jaar te Londen een zeer belangrijke studie over dit onderwerp verscheen van de hand des heeren Alfred R. Wallace onder den titel: *Man's place in the Universe. A study of the Results of Scientific Research in Relation to the Unity or Plurality of Worlds.* De heer Wallace had deze studie eerst als een serie artikelen laten verschijnen in *The Fortnightly Review* en de *New York Independent*, maar gaf ze later omgewerkt en met bewijzen toegerust uit. Het probleem werd door hem zuiver gesteld: „This problem is, wether or no the logical inferences to be drawn from the various results of modern science lend support to the view that our earth is the only inhabited planet, not only in the solar system but in the whole stellar universe."[1]) Volkomen terecht merkt hij op, dat absoluut bewijs hier noch voor de eene noch voor de andere stelling te leveren is. Verder dan waarschijnlijkheid kan men het niet brengen. Maar tegenover hen, die op grond van de wetenschappelijke resultaten op hoogen toon verkondigen, dat deze aarde niet de eenige bewoonde planet kan zijn, is het toch een niet te versmaden wapen, wanneer men juist omgekeerd kan aantoonen, dat deze resultaten er veeleer op wijzen, dat alleen deze aarde de condities aanbiedt, die voor het menschelijk leven geschikt zijn.

Dat de bewijzen, die de heer Wallace aanvoert, alle afdoende zijn, kan niet gezegd worden. Hij zelf staat op het standpunt der evolutie en een groot deel van zijn betoog is op de evolutie-hypothese gegrond. Zulk een betoog mag als argumentum ad hominem tegenover de voorstanders der evolutie, niet van gewicht ontbloot zijn; maar wie zelf tegenover de evolutie staat, kan van dat wapen zich niet bedienen. Maar wel is het van belang dat de heer Wallace, met beroep op hetgeen de meest beroemde astronomen hebben geleerd, aantoont, dat de jongste resultaten der wetenschap veeleer de Schrift bevestigen dan haar wederleggen.

De argumenten, die de heer Wallace aanvoert, hier in den breede weer te geven, zou noch het karakter van ons blad, noch de plaatsruimte gedoogen. We kunnen alleen kort den gang van zijn betoog meedeelen, terwijl we hen, die meer van deze studie willen weten, naar het oorspronkelijke werk moeten verwijzen.

De eerste vraag nu, die de heer Wallace beantwoordt, is deze, of de sterren oneindig zijn in getal dan wel één geheel vormen, waarvan de grenzen door ons kunnen waargenomen worden. Neemt men aan, dat het heelal der sterren oneindig is, dat haar getal geen grenzen kent, dat de door ons gekende sterrenwereld slechts een deel is van de eindeloos vele sterrengroepen, die zich buiten ons waarnemingsveld bevinden, dan heeft de fantaisie vrij spel en kan omtrent de plaats van de aarde in het heelal niets naders worden gezegd. Blijkt daarentegen, dat het sterrenheelal begrensd is; dat het door ons kan gekend en in zijn organischen samenhang kan doorzien worden, dan bestaat ook de mogelijkheid, de plaats te bepalen, die deze aarde in de sterrenwereld inneemt.

Aanvankelijk nu meende men, dat het getal der sterren oneindig was. Zoodra men met den telescoop den hemel onderzocht, bleek het aantal sterren veel grooter te zijn dan men met het bloote oog waarnemen kon; dat aantal vermeerderde nog, toen men als hulpmiddel zich bediende van de gevoelige photographische plaat, die veel juister dan het netvlies van het oog de zwakste lichtstraal weergeeft. Terwijl men met het oog slechts 4303 sterren kan waarnemen, heeft men thans met deze hulpmiddelen ontdekt, dat er ongeveer 100 millioen sterren bestaan. Zoo kwam vanzelf de gedachte op, dat het getal der sterren onbeperkt was. Toch is door voortgezette onderzoeking deze onderstelling onjuist gebleken. Beroemde astronomen, zooals Miss. A. M. Clarke en Prof. G. Newcomb erkennen thans, dat de sterrenwereld „naar alle waarschijnlijkheid" wèl begrensd is. In een groot gedeelte van den hemel kan men ook met de sterkste telescopen geen nieuwe sterren meer ontdekken. In den melkweg zijn plekken, waar geen enkele ster wordt gezien en men als 't ware door de grenzen van onze sterrenwereld ziet in de „sterlooze diepten van het heelal." En wat alles afdoet, indien het getal der sterren metterdaad oneindig was, dan moest het gezamenlijke licht van al deze sterren zoo groot zijn, dat het den glans der zon in kracht overtrof. Het feit dat bij verreweg het grootste deel van den hemel de achtergrond, waarop de sterren uitkomen, absoluut donker is en geen enkelen lichtglans vertoont, bewijst, dat achter deze sterren geen nieuwe sterrenwerelden zich bevinden en de grens van de sterrenwereld daar is bereikt. Wie dit ontkent moet tot allerlei hypothesen de toevlucht nemen, als dat buiten onze sterrenwereld de aether ophoudt, waardoor het licht gedragen wordt, of dat een groot aantal donkere sterren de daarachter liggende sterrengroepen verbergt; hypothesen die niets dan uitvluchten zijn en voor wetenschappelijk bewijs onvatbaar.

Is het sterrenheelal dus begrensd, aan de nieuwere astronomie danken we in de tweede plaats de wetenschap, dat het sterrenheelal één geheel vormt, een bepaalde vorm of gestalte heeft. Ieder kent den melkweg, die als een lichtende gordel zich om heel den sterrenhemel heen slingert. Deze gordel verdeelt den sterrenhemel in twee symmetrische deelen; het aantal sterren, dat aan beide zijden gevonden wordt, is vrij wel gelijk. Die melkweg zelf blijkt bij het telescopisch onderzoek te bestaan uit een eindeloos aantal sterren, wier licht voor ons oog samensmelt; als men zoo wil, is de melkweg een ring of band, van dicht bij elkaar

[1]) De vraag is deze of al dan niet de logische gevolgtrekkingen, die afgeleid moeten worden uit de verschillende resultaten van de nieuwe wetenschap, steun bieden aan de meening, dat onze aarde de eenig bewoonde planeet is niet alleen in ons zonnestelsel, maar in het geheele sterrenheelal.